

William Maxwell

De eerste zwaluw

Roman

Vertaling Gerlof Janzen

Cossee
Amsterdam

I

Bunny werd niet direct helemaal wakker. Een geluid (wat, wist hij niet) raakte het oppervlak van zijn slaap en verzonk als een steen. Zijn droom week en liet hem wakker, gestrand op zijn bed, achter. Hij draaide zich hulpeloos om en staaarde naar het plafond. De vorige winter was er een leiding gesprongen en nu was daar de omtrek van een geel meer. Terwijl Bunny ernaar keek, werd het meer een vogel met pluimen op zijn kop en uitstaande staartveren. Toen het niet verder veranderde, dwaalden zijn ogen omlaag, via het blauw-witte behang naar het andere bed, waar Robert lag te slapen. Ze bleven even rusten op Roberts halfgeopende mond, op zijn gezicht dat uitdrukingsloos en leeg was van de slaap.

Het regende.

Buiten gingen takken van de lindeboom omhoog en omlaag in de wind, omhoog en omlaag. En novemberbladeren kwamen naar beneden. Bunny draaide zich om, over het kleine, stugge lijfje van Araminta Culpepper. Omdat hij acht jaar was, en de leeftijd al iets te boven waarop jongens nog geacht worden met poppen te spelen, hing Araminta overdag aan de bedstijl – een Indiaanse *papoose* met een onverstoorbare uitdrukking op haar gezicht. Maar 's nachts deelde ze zijn bed met hem. Talloze malen trok hij haar in zijn slaap liefdevol naar zich toe. En als hij te vroeg wakker werd en het nog donker was, dan was zij er. Dan kon hij zijn hand uitsteken en haar aanraken.

Vóór hem – voor Peter Morison, die Bunny werd genoemd – lag de hele tweede zondag van november 1918.

Hij ging een beetje verliggen zodat Araminta Culpepper ook wat plek had voor haar hoofd op het kussen. Als het een heldere dag zou zijn, als de lucht blauw was en vol zonlicht, dan zou hij naar zondagsschool moeten en hymnes zingen en misschien hetzelfde oude verhaal moeten aanhoren van Daniël die in de leeuwenkuil werd gegooid, of over Elisa, of over Elia, die in een wagen van vuur naar de hemel ging.

En wat zou er dan van zijn ochtend terechtkomen? Zodra hij thuiskwam en zijn stripverhaal op de grond uitspreidde, waar hij het makkelijk kon bekijken, dan kwam er vast iemand die over hem gebogen uit zou roepen: 'Goeie hemel, het is veel te mooi weer om binnen te zitten. Waarom ga je niet naar buiten en wat lichaamsbeweging halen?' En als hij dan net deed alsof hij ging, maar gewoon binnen bleef, dan kwamen ze na een poosje weer. Dan moest hij zijn pet opzetten en zijn wollen jas en wanten aandoen, of hij nu wilde of niet. Dan werd hij het huis uit gejaagd om diep ongelukkig in een bed van bladeren te rollen of te dwalen door de tuin waar nog niets bloeide; waar alleen maar staken stonden en rimpelig gras en de verdorde stengels van zomerbloemen.

Maar nu niet, zei Bunny tegen zichzelf, toen hij het geluid hoorde van het water dat omlaag druppelde, van het dak droop. Vanochtend niet. En ergens in het voorgedeelte van het huis ging een deur open zodat zijn moeders stem de trap op kwam. Een veer in hem, die gespannen stond, werd losgeschoten. Hij ging rechtop zitten en gooide zijn dekens naar het voeteneinde van het bed. Toen hij zich had gewassen en aangekleed, ging hij naar beneden. Zijn moeder zat aan de ontbijttafel voor de haard in de bibliotheek.

'Hoe gaat het met u?' Hij sloeg zijn armen om haar heen

en plantte een beetje onbesuisd een zoen boven op haar mond. 'Hoe gaat het met u, en nog eens, hoe gaat het met u?'

'Met mij gaat het heel goed, dank je.'

Ze hield hem op een afstandje voor zich om te zien of hij zich wel goed gewassen had en Bunny zag tot zijn opluchting de kruimels op zijn vaders plaats aan tafel en het slordig opgevouwen servet.

'Heb je goed geslapen? Is Robert al op?'

Bunny schudde zijn hoofd.

'Al enige beweging?'

'Nee.'

'Dat verbaast me niet.'

Terwijl Bunny zich aan tafel installeerde, beboterde zijn moeder een stuk toast voor hem. Toen ze klaar was, tilde ze de schaal met spek van de kachel.

'Robert is tot tien uur opgebleven om *The Boy Allies in Bulgaria* uit te lezen. Ik heb tegen hem gezegd dat ze niemand zouden ombrengen zonder hem, maar hij wilde het evenzogoed toch uitlezen.' Ze schonk zichzelf nog een kop koffie in. 'Je kent hem.' Robert was dertien en erg lastig. Lastiger, scheen het Bunny toe, dan de meeste mensen. Hij wilde nooit naar bed en hij wilde nooit opstaan. Hij had er een hekel aan om in bad te gaan, gezoend te worden of zijn muziekoefeningen te doen. Hij liet het licht aan in de kelder. Hij weigerde oesters te eten, of pompoen. Hij wilde op koude ochtenden niet opstaan om het raam dicht te doen. Hij stalde zijn soldaten uit over het hele tapijt in de woonkamer, en als het tijd was om ze weer op te ruimen, dan was hij nooit te vinden; dan was hij met iemand mee gegaan om te helpen een grot uit te graven. En tien tegen een dat hij te laat kwam voor het avondeten, zijn kleren on-

der de modder, zijn knokkels geschaafd, zijn haar vol bladeren en takjes en een gat in zijn gloednieuwe trui.

Bunny kon zich geen dag herinneren waarop Robert hem niet ten minste éénmaal aan het huilen had gemaakt. Robert verstopte Bunny's spaarzegels en zijn bal van loodfolie. Of hij danste door het huis, terwijl hij Araminta Culpepper aan haar vlechten rondslingerde. Of hij draaide Bunny's arm om, of leerde hem een leuk nieuw trucje, met als gevolg dat zijn duimen ontwricht raakten. Of hij deed niets dan aan de andere kant van de kamer zitten en 'enge beestjes, enge beestjes, enge beestjes...' zeggen, terwijl hij met zijn vinger naar Bunny wees en steeds kleinere kringetjes maakte, tot de tranen zich niet langer in bedwang lieten houden.

Voor hij om was zou ook deze dag weer bedorven zijn, zoals alle andere dagen. Maar zolang Robert boven in bed lag, hoefde Bunny zich nergens zorgen over te maken, en was er geen enkele reden waarom hij niet van zijn ontbijt zou genieten.

'Het regent,' zei hij en schepte wat spek op zijn bord.

'Dat zie ik.' Zijn moeder nam de schaal van hem aan en zette die weer op de kachel om hem warm te houden voor Robert. 'Het regent al sinds vijf uur.'

Bunny keek hoopvol uit het raam.

'Hard?'

Soms, wanneer het een aanzienlijke tijd hard geregend had, verwachtte men niet van hem dat hij naar buiten ging, ook al klaarde het naderhand op. De grond was te nat, zeiden ze dan. Hij zou een dodelijke kou kunnen vatten.

'Hard, moeder?'

'Zoals dit.'

Bunny probeerde zichzelf ervan te overtuigen dat het

een zware regenval was, maar er was te veel wind en niet genoeg water. De kriskras rondvliegende bladeren, het beuken tegen het raam en het in plotselinge straaltjes langs het glas omlaagstromende water – het stelde allemaal maar weinig voor. De wind wakkerde aan en de regen draaide steeds van richting. Binnen werd de kamer intens stil. Er was geen ander geluid dan het knapperen en sissen van de houtblokken in de haard. En omdat de lichten overdag brandden, leken de muren omvangrijker, zoals 's avonds, als de gordijnen dicht waren getrokken en de kamer besloten was in zichzelf.

‘Denkt u...’

Bunny aarzelde, op het laatste moment bang zichzelf bloot te geven.

‘Regen voor zevenen...’ Zijn moeder stond op van tafel, ze had zijn gedachten gelezen en streng beantwoord: ‘Regen voor zevenen, elf uur weer droog.’

De woorden die ze onuitgesproken had gelaten, bleven hem wreed voor ogen staan, zelfs toen hij naar zijn bord keek. Met grote aandacht begon hij zijn pap te eten. Er was op dat moment maar weinig voor nodig geweest of hij had uiting gegeven aan zijn misère. De klok had maar een slag over hoeven slaan, er had maar een blok in het vuur om hoeven vallen, met een plotselinge regen van vonken omhoog de schoorsteen in, of hij zou in huilen zijn uitgebarsten.

Zijn moeder ging in de vensterbank zitten en rommelde ongeduldig in haar handwerkmand. Bunny kon horen hoe ze tegen zichzelf zei dat hij een volwassen man was, of althans bijna. Afgelopen augustus acht jaar geworden en nog niet in staat op zijn eigen kracht te vertrouwen, en hij kwam steeds maar weer naar haar toe om gerustgesteld te worden.

Een volgende keer, beloofde hij. Een volgende keer zou

hij proberen niet toe te geven aan zijn zwakte. Als ze nu maar niet streng voor hem was. Hij verdroeg het niet als ze zo was. Niet vanochtend... Hij vond zichzelf heel zielig en begon zich voor te stellen hoe het zou zijn als zij er niet was. Als zijn moeder er niet was om hem te beschermen tegen alles wat onaangenaam was – tegen het weer en tegen Robert en tegen zijn vader – wat zou hij dan doen?

Regen spoelde tegen het raam.

Toen zijn moeder de naald die ze zocht gevonden had, stak ze er een draad doorheen. Vervolgens pakte ze een vierkant stuk wit doek. Haar hand bewoog alle kanten op, boven haar naaiwerk. Ineens sprak ze tegen hem: 'Bunny, kom eens hier.'

Hij stond onmiddellijk op van zijn stoel. Maar terwijl hij daar afwachting voor haar stond, en terwijl zij hem opnam met een verbijsterende blik in haar bruine ogen, nam het gewicht toe. Het gewicht nam toe en werd als een steen. Die drukte zwaar op hem, bij iedere ademhaling.

'Wiens engeltje ben jij?'

Deze woorden en de geheel onverwachte kus die hen vergezelde, maakten hem gezond en sterk. Zijn blik kruiste de hare vol vertrouwen. Op vleugels gedragen en onder een groot mannelijk gedruis van trompetten en trommels keerde hij terug naar zijn ontbijt.

2

'Wat bent u aan het maken? Theedoeken?'

Het viel Bunny op dat zijn moeder op een heel bijzondere manier schudde. Bijna alsof ze een idee dat rond haar hoofd zoemde van zich af schudde.

14

‘Ze zien er wel uit als theedoeken.’

Het liefst wilde hij van uur tot uur weten wat ze deed. Als ze werd uitgenodigd voor een partijtje kaarten, dan wilde hij na afloop weten wie de prijs gewonnen had en wat ze te eten hadden gekregen en hoe de plaatskaartjes eruitzagen. Als ze naar Peoria ging om boodschappen te doen, dan wilde hij graag dat ze hem meenam, zodat hij zijn oordeel kon geven over haar kleren, ook al betekende dat heel lang wachten buiten de paskamer. En ze waren het ook niet altijd met elkaar eens. Zoals bijvoorbeeld over het behang in de eetkamer. Bunny vond het heel aardig zoals het was, in het bijzonder de rand, waarop om de meter een heuvel met steeds hetzelfde kasteel stond. En dezelfde drie ridders die naar de kastelen toe reden. Niettemin had zijn moeder het overnieuw laten beplakken met effen behang dat hem niets te fantaseren overliet en dat naar zijn mening veel beter had kunnen worden gebruikt voor de keuken, waar het niet zoveel zou uitmaken.

‘Als het geen theedoeken zijn, wat zijn het dan wel?’

Hij wachtte ongeduldig terwijl zij de draad afbeet en een nieuw stuk van haar klos garen mat.

‘Luiers.’

Het woord zette binnen in hem een vaag gevoel van opwinding in gang. Hij ging bedachtzaam naast zijn moeder zitten in de vensterbank. Van daaruit kon hij de tuin aan de zijkant zien, en het hek, de tuin van de Koenigs en de zijkant van het witte huis van de Koenigs. De Koenigs waren Duits, maar daar konden ze niets aan doen; ze hadden een klein meisje dat Anna heette. In januari zou Anna een jaar oud worden. Meneer Koenig stond heel vroeg op om te helpen met de was voor hij naar zijn werk ging. De wasmachine stond al om vijf uur 's ochtends te hoenkedoenk-hoen-

kedoenken. Tegen de tijd van het ontbijt hing een hele rij witte vlaggen te wapperen in de najaarswind. Het waren natuurlijk geen vlaggen; het waren luiers. En dat was het nu precies. Mensen maakten nooit luiers tenzij er iemand een baby kreeg.

Bunny luisterde. Heel even was hij buiten in de regen. Hij was nat en glom van het water. Zijn geest boog onder de wind. Hij verwijderde een nat blad. Maar over die dingen sprak je niet.

Altijd wanneer hij en zijn moeder alleen waren, leek de bibliotheek intiem en vertrouwd. Ze spraken niet of keken zelfs niet op, behalve zo af en toe. Toch was ieder van hen, door en met datgene wat ze aan het doen waren, zich bewust van de aanwezigheid van de ander. Als zijn moeder er niet was, als ze boven was in haar kamer, of in de keuken om aan Sophie uit te leggen wat ze voor de lunch zouden eten, dan was voor Bunny niets werkelijk, niets levend. Of de vermiljoenrode en gele bladeren op de gordijnen open gingen of dicht, hing geheel en al af van zijn moeder. Zonder haar bewogen ze niet en hadden ze geen kleur.

Nu hij naast haar in de vensterbank zat, was Bunny net zo afhankelijk. Alle lijnen en oppervlakken van de kamer bogen naar zijn moeder toe, zodat wanneer hij naar het patroon in het vloerkleed keek, hij niet anders kon dan het zien in relatie tot de punt van haar schoen. En in zekere zin was hij afhankelijker van haar aanwezigheid dan de bladeren of de bloemen. Want het was de aard van zijn bezittingen dat ze konden zijn wat ze werkelijk waren, en ook op bepaalde momenten konden veranderen in ridders, kruisvaarders, of vliegtuigen, of olifanten in een optocht. Als zijn moeder naar de stad ging om verband te knippen voor het Rode Kruis (zodat hij, als hij thuiskwam uit school, al-

leen moest spelen) kon hij er nooit van op aan dat de transformatie plaats zou vinden. Dan kon hij urenlang zijn knikkers rond het grillige en hoekige patroon van een oosters tapijt leggen, en dan werden ze toch nooit iets anders dan gewoon knikkers. Nu stak hij zijn hand in de zak en haalde er een geel kattenoog uit dat koning Albert van België werd.

Een bekend 'bonk' bracht hem op enigszins pijnlijke wijze terug in de wereld van de bibliotheek. 'Bonk-bonk-bonk' – over het hele plafond. Robert was bezig met opstaan.

'Ik heb nagedacht...'

Bunny keek omlaag, net op tijd om te zien hoe zijn moeders hand zich over de zijne strekte en hem omvatte.

'... over de achterkamer. Ik heb Robert gezegd dat hij daar een bed kan krijgen en een paar stoelen en hem kan inrichten zoals hij wil. Hij wordt nu oud genoeg om op zichzelf te willen zijn.'

Bunny knikte. Soms, wanneer hij en zijn moeder alleen waren, spraken ze op deze manier over Robert en wat er met hem gebeuren moest.

'Als we dat doen, dan is er natuurlijk niemand om bij jou in de kamer te slapen.'

Hij vond het fijn als ze zich over hem heen boog en zachtjes met haar wang over zijn kruin ging. Maar hij had het liever op een ander moment gehad. Nu verwarde het hem. Hij draaide zijn ogen naar het raam en de vochtige bomen, naar de door de regen doorweekte grond. Zodra het raam helder genoeg was om erdoorheen te kijken, blies er van de andere kant een nieuwe windstoot tegenaan en werd alles weer wazig. Zo was het op het moment dat zijn moeder hem kuste. Al dit praten over het verhuizen

van Robert naar de achterkamer, waar zijn Belgische stad was, waar hij zijn toverlantaarn bewaarde, wat had dat allemaal te maken met luiers?

‘Kijk...’ Zijn moeder spreidde het witte doek over haar knieën, vouwde het op en legde het bij de andere op een stapel. ‘Waar wij behoefte aan hebben is nog iemand in het gezin. Ten minste één iemand.’

‘Ik vind dat het heel goed gaat zoals het nu is.’

‘Misschien wel. Maar de kamer die jij hebt. Die is zoveel te...’

Haar hand opende zich en lag roerloos.

Iemand om zijn kamer te vullen. Zoals die meneer Crumb die bij juffrouw Brew inwoonde, drie huizen verderop aan dezelfde kant van de straat.

‘We gaan toch geen mensen op kamers nemen, hè?’

‘Nee, niet precies mensen op kamers. Dat zou ik niet fijn vinden.’

‘Ik ook niet.’

Meneer Crumb had zo’n lange neus. Het zou hem erg van zijn stuk brengen als hij wakker werd en Crumb in Roberts bed aantrof.

‘Wat ik in gedachten had was een broertje of zusje; het zou niet uitmaken wat, hè? Dan zou je daar niet zo rondspoken zoals nu wanneer je helemaal alleen bent.’

‘Nee, dat zal wel niet. Maar betekent dat...’

Zijn moeder had niet genoeg aan hem alleen. Ze wilde een meisje.

Toen ze opstond en naar de keuken ging, liep hij niet achter haar aan. In plaats daarvan zat hij doodstil en keek hoe de gele bladeren zich samenvouwden; keek hoe de spin zichzelf liet zweven aan het plafond.